

Охорона праці водіїв автотранспортних засобів: 10 важливих правил

Володимир КОСТРИЦЯ,

заступник начальника служби безпеки та надзвичайних ситуацій
з питань охорони праці та безпеки руху КП «Київпаstrans»,
представник ВГО «Громадський комітет транспортної безпеки»

Переважаюча більшість підприємств та організацій мають у своєму штаті водіїв. Працівники цієї травмонебезпечної професії здебільшого працюють під впливом небезпечних та шкідливих виробничих факторів. Найважливіші аспекти охорони праці водіїв зібрано у 10 правил, дотримання яких забезпечить їм належні умови праці та збереження життя і здоров'я

Водій — особа, яка керує транспортним засобом (далі - ТЗ) і має відповідне посвідчення встановленого зразка¹;

автомобільний транспортний засіб — колісний транспортний засіб (автобус, вантажний та легковий автомобілі, причіп, напівпричіп), який використовується для перевезення пасажирів, вантажів або виконання спеціальних робочих функцій (ст. 1 Закону України «Про автомобільний транспорт» від 05.04.2001 № 2344-III; далі — Закон № 2344).

Професія водія є травмонебезпечною. Водії найчастіше отримують травми під час дорожньо-транспортних пригод (далі – ДТП), у т. ч. внаслідок наїзду ТЗ; при виконанні ремонтних робіт; внаслідок падіння під час пересування або виходу з ТЗ; травми, заподіяні іншою особою.

Розглянемо 10 основних правил, дотримання яких на підприємствах забезпечить належний рівень охорони праці водіїв.

ПРАВИЛО 1. Водії підлягають медичним оглядам

Водії автотранспортних засобів при прийнятті на роботу та у процесі трудової діяльності підлягають медичним оглядам. Порядок проведення та періодичність медичних оглядів визначено у Положенні про медичний огляд кандидатів у водії та водіїв транспортних засобів (затверджене наказом Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства внутрішніх справ України від 31.01.2013 № 65/80; далі — Положення № 65/80).

Положенням 65/80 для водіїв передбачені попередній, періодичні, щозмінні передрейсові та післярейсові огляди, а також позачергові огляди.

Попередньому медичному огляду підлягають кандидати у водії для отримання права на керування транспортним засобом (ТЗ).

Періодичному медогляду підлягають водії для підтвердження права на керування ТЗ:

- віком до 55 років (включно) — 1 раз на 10 років;
- віком від 56 до 75 років (включно) — 1 раз на 3 роки;
- віком від 76 років і більше — 1 раз на рік.

Водії, які виконують роботи з перевезення пасажирів та вантажів, підлягають періодичному медичному огляду 1 раз на рік.

¹ Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами затверджено постановою КМУ від 08.05.1993 № 340 (у редакції від 20.05.2009 № 511).

Позачерговий медичний огляд проходять водії ТЗ перевізника за направленням власника або посадової особи, що відповідає за експлуатацію ТЗ перевізника, за інформацією медичного працівника про стале погіршення стану здоров'я водія, що перешкоджає безпечному керуванню ТЗ, а також на вимогу та/або за рішенням уповноваженої посадової особи Національної поліції за наявності підстав.

Попередній, періодичний та позачерговий медичні огляди водії проходять у медичній комісії закладу охорони здоров'я (за рахунок замовника). За результатом їх проведення видається Медична довідка щодо придатності до керування транспортним засобом за встановленою формою. Протипоказанням до керування ТЗ відповідної категорії є наявність у водія захворювання або вади згідно з Переліком захворювань і вад, при яких особа не може бути допущена до керування відповідними транспортними засобами (затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24.12.1999 № 299).

Щозмінному передрейсовому та післярейсовому медогляду підлягають водії, що здійснюють перевезення пасажирів та вантажів. Щозмінний передрейсовий медичний огляд проводять для водіїв ТЗ перевізника безпосередньо перед їх виїздом у рейс. У разі виявлення ознак хвороби протягом зміни водії підлягають післярейсовому медичному огляду. Такі медогляди здійснюють лікарі лікувального профілю та/або молодші медичні працівники з медичною освітою за спеціальністю «сестринська справа», «лікувальна справа».

Зверніть увагу! Працівники ТЗ проходять попередні (періодичні) медичні огляди як працівники, зайняті на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці, з урахуванням специфіки діяльності, шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу, крім тих, які підлягають оглядам відповідно до Положення № 65/80 (п. 2.14 Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 21.05.2007 № 246).

Водії ТЗ також повинні проходити попередні та періодичні **наркологічні** огляди 1 раз на 2 роки (п. 11 Переліку професій та видів діяльності, для яких є обов'язковим первинний і періодичний профілактичний наркологічний огляд, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.11.1997 № 1238; *далі* — Перелік № 1238). Метою проведення профілактичних наркологічних оглядів є виявлення хворих на алкоголізм, наркоманію та токсикоманію, а також визначення наявності чи відсутності наркологічних протипоказань до виконання функціональних обов'язків і провадження видів діяльності, зазначених у Переліку № 1238. За результатами такого огляду водію видається Сертифікат про проходження профілактичного наркологічного огляду.

Крім того, водії підлягають 1 раз на 2 роки обов'язковим попередньому та періодичним **психіатричним** оглядам (п. 8 Переліку медичних психіатричних протипоказань щодо виконання окремих видів діяльності (робіт, професій, служби), що можуть становити безпосередню небезпеку для особи, яка провадить цю діяльність, або оточуючих Порядку проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.09.2000 № 1465). Після проведення таких оглядів водію видається Довідка про проходження обов'язкових попереднього або періодичного психіатричних оглядів.

ПРАВИЛО 2. Водії проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці та підготовку з надання домедичної допомоги потерпілим при ДТП

Навчання і перевірка знань з питань охорони праці

Працівники, зайняті на роботах з підвищеною небезпекою або там, де є потреба у професійному доборі, повинні щороку проходити за рахунок роботодавця спеціальне навчання і перевірку знань відповідних нормативно-правових актів з охорони праці (*далі*

– НПАОП) ст. 18 Закону України «Про охорону праці» від 14.10.1992 № 2694-ХІІ; далі — Закон № 2694).

Навчання і перевірку знань з питань охорони праці працівників підприємств, які організовують або здійснюють роботи на автомобільному транспорті, проводять згідно з вимогами Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (затверджене наказом Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15, далі — Типове положення № 15).

Керування автотранспортним засобом не належить до робіт підвищеної небезпеки, однак **роботи, пов'язані з управлінням наземним транспортом, включені до Переліку робіт, де є потреба у професійному доборі** (затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України, Держнаглядохоронпраці від 23.09.1994 № 263/121; далі — Перелік № 263).

Посадові особи та інші працівники, зайняті на роботах, зазначених у Переліку № 263, проходять щорічне спеціальне навчання і перевірку знань відповідних НПАОП (п. 4.1 Типового положення № 15).

Спеціальне навчання може проводитись як безпосередньо на підприємстві, так і навчальним центром. У разі здійснення професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації безпосередньо на підприємстві спеціальне навчання з питань охорони праці є складовою зазначеної професійної підготовки (п.п. 4.2–4.4 Типового положення № 15).

Перевірка знань з питань охорони праці після проведення спеціального навчання здійснюється комісією підприємства (якщо навчання проводилось безпосередньо на підприємстві) або комісією відповідного територіального органу Держпраці за участю відповідних профспілок (якщо навчання проводилось у навчальному центрі).

Підготовка водіїв з надання домедичної допомоги потерпілим при ДТП.

Водії транспортних засобів повинні періодично проходити навчання методам надання домедичної допомоги потерпілим від ДТП. Процедура підготовки та підвищення кваліфікації визначено у Порядку підготовки та підвищення кваліфікації осіб, які зобов'язані надавати домедичну допомогу (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.11.2012 № 1115).

Підготовка та підвищення кваліфікації проводяться на базі вищих медичних і фармацевтичних навчальних закладів I-IV рівня акредитації незалежно від форми власності та підпорядкування, навчально-тренувальних відділів центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, навчально-тренувальних відділів Товариства Червоного Хреста, інших навчально-тренувальних підрозділів, які провадять діяльність відповідно до законодавства про освіту за програмами, затвердженими МОЗ і погодженими з МОНмолодьспортом.

Підготовка та підвищення кваліфікації проводяться за очною формою навчання і поділяються на перший, другий та третій рівні. По закінченню підготовки та успішного складання іспитів має бути видане посвідчення встановленого зразка. Підвищення кваліфікації проводиться 1 раз на 5 років.

ПРАВИЛО 3. Водії проходять інструктажі з питань охорони праці, безпеки руху, пожежної безпеки та інші інструктажі

При прийнятті на роботу та у процесі трудової діяльності з водіями автотранспортних засобів проводять інструктажі.

Інструктажі з питань охорони праці

Усі працівники під час прийняття на роботу і в процесі роботи проходять на підприємстві за рахунок роботодавця інструктажі з питань охорони праці (ст. 18 Закону № 2694, п. 3.1 Типового положення № 15).

Отже, з водіями на підприємствах проводять інструктажі:

- **вступний** — спеціалістом з охорони праці підприємства або особою, яка пройшла відповідне навчання та призначена наказом по підприємству, за програмою вступного інструктажу, із занесенням результатів до Журналу реєстрації вступного інструктажу з питань охорони праці;
- **первинний, повторний, позаплановий та цільовий** — безпосереднім керівником робіт за інструкціями з охорони праці відповідно до виду виконуваних робіт, із занесенням результатів до Журналу реєстрації інструктажів з питань охорони праці на робочому місці.

Зверніть увагу! Водіїв допускають до робіт, не пов'язаних з керуванням автомобілем, лише після проведення інструктажу за відповідною інструкцією з охорони праці. Наприклад, водій проходить інструктаж при залученні до робіт:

- з технічного обслуговування та ремонту автомобіля — за Інструкцією з охорони праці для слюсаря з ремонту автомобілів;
- з обслуговування акумуляторів — за Інструкцією з охорони праці для акумуляторника;
- з використанням ручного електроінструменту — за Інструкцією з охорони праці під час робіт з ручним електрифікованим інструментом;
- шиномонтажних — за Інструкцією з охорони праці під час виконання шиномонтажних робіт;
- вантажно-розвантажувальних робіт вручну — за Інструкцією з охорони праці під час виконання вантажно-розвантажувальних робіт вручну.

Інструктажі з питань безпеки руху

Види, порядок організації, проведення та облік інструктажів з безпеки руху² визначено у Порядку проведення інструктажів та стажування водіїв колісних транспортних засобів, (затверджений наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 05.08.2008 № 975; *далі* — Порядок № 975).

Так, з водіями колісних транспортних засобів (*далі* - КТЗ) проводять інструктажі:

- **вступний** — спеціалістом служби безпеки дорожнього руху або особою, на яку покладено виконання функцій цієї служби, із занесенням результатів до Журналу реєстрації вступного інструктажу з безпеки руху (при прийнятті на роботу);
- **первинний** — безпосереднім керівником водія (перед початком роботи);
- **передрейсовий (цільовий)** — керівником підприємства, його заступниками, спеціалістами служби безпеки дорожнього руху або особою, на яку покладено виконання функцій цієї служби або іншими кваліфікованими спеціалістами (щоразу перед виїздом на лінію (маршрут));
- **періодичний (повторний)** — безпосереднім керівником водія, за необхідності — спеціалістами служби безпеки руху або особою, на яку покладено виконання функцій цієї служби (не рідше, ніж 1 раз на місяць);
- **позаплановий (спеціальний)** — у кабінеті безпеки дорожнього руху, диспетчерських на підприємствах, по гучномовцю під час виїзду водіїв за межі підприємства, через мобільні телефони (у разі зафіксованого порушення Правил дорожнього руху, появи небезпечних місць і ділянок на лінії (маршруті), можливості настання особливо складних метеорологічних чи дорожніх умов тощо).

Всі види інструктажів з безпеки руху проводять за спеціально розробленими програмами, затвердженими наказом керівника підприємства.

Результати вступного первинного, передрейсового (цільового), періодичного (повторного), позапланового (спеціального) інструктажів заносять до Журналу реєстрації інструктажів з безпеки руху.

² Див. статті «Інструктажі водіїв колісних транспортних засобів» у № 5/2012 на с. 10, «Програми інструктажів з безпеки руху» у № 7/2012 на с. 34.

Інструктажі з питань пожежної безпеки

Особи під час прийняття на роботу та працівники щороку за місцем роботи проходять інструктаж з питань цивільного захисту, пожежної безпеки та дій у надзвичайних ситуаціях. Допуск до роботи осіб, які не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з питань цивільного захисту, зокрема з пожежної безпеки, забороняється (ст. 40 Кодексу цивільного захисту України).

Отже, всі водії підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності і видів діяльності повинні проходити інструктажі з питань пожежної безпеки:

- **вступний** — фахівцем, на якого наказом по підприємству покладені ці обов'язки, за програмою вступного протипожежного інструктажу, затвердженою керівником (заступником, головним інженером) підприємства;
- **первинний, повторний, позаплановий, цільовий** — безпосереднім керівником робіт (начальником дільниці тощо), який пройшов навчання і перевірку знань з питань пожежної безпеки.

Програма проведення первинного протипожежного інструктажу затверджується керівником відповідного структурного підрозділу (начальником цеху, відділу тощо), відповідальним за протипожежний стан, або керівником підприємства (його заступником)..

Результати протипожежних інструктажів (крім цільового) заносять до Журналу реєстрації інструктажів з питань пожежної безпеки.

Зверніть увагу! Інструктажі з питань охорони праці, безпеки руху та протипожежні інструктажі можуть проводитися одночасно, однак результати цих інструктажів обов'язково заносять до різних журналів.

ПРАВИЛО 4. Водії проходять стажування

Стажування водіїв³ проводиться з метою підвищення кваліфікації та професійного рівня водіїв КТЗ під керівництвом водія-наставника (Порядок № 975).

Стажування проводиться:

- **не менше 30 год.** — з водіями, які мають посвідчення встановленого зразка будь-якої категорії, але які протягом 12 місяців до прийняття на роботу не працювали водіями, або якщо їх приймають на роботу вперше;
- **не менше 8 год.** — при переведенні водіїв на нові для них марки або моделі КТЗ.

При прийнятті на роботу водія з іншого підприємства, якщо він керував аналогічним транспортним засобом, може проводитися лише **контрольна поїздка** під керівництвом водія-наставника (інструктора).

Стажування проводять за програмою, затвердженою наказом керівника підприємства. При стажуванні здійснюється перевірка та виконання конкретних дій, які є обов'язковими для водіїв усіх типів КТЗ та умов перевезень щодо підготовки до роботи та керування автомобілем згідно з вимогами безпеки руху та технічної експлуатації ТЗ.

Перед стажуванням чи контрольною поїздкою водію видають лист стажування, в якому зазначають обсяг стажування, виконання програми стажування, зауваження щодо роботи стажиста. По завершенні стажування водій-наставник (інструктор) робить висновок у листі стажування про допуск водія до самостійної роботи. Лист стажування зберігається у відділі кадрів підприємства в особистій справі водія.

ПРАВИЛО 5. Водіям встановлюють режим праці та відпочинку

³ Див. статтю «Стажування водіїв колісних транспортних засобів» у № 11/2012 на с. 53.

Особливості регулювання робочого часу та часу відпочинку водіїв, порядок його обліку встановлено у Положенні про робочий час і час відпочинку водіїв колісних транспортних засобів (затверджене наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 07.06.2010 № 340; *далі* – Положення № 340). Вимоги Положення № 340 поширюються на автомобільних перевізників та водіїв, які здійснюють внутрішні перевезення пасажирів чи/та вантажів.

Основні вимоги до режиму праці та відпочинку водіїв:

- нормальна тривалість робочого часу водіїв не має перевищувати 40 год. на тиждень;
- якщо за умовами роботи не може бути додержано встановлену для водіїв щоденну (щотижневу) тривалість робочого часу, допускається запровадження підсумованого обліку робочого часу з тим, щоб тривалість робочого часу за обліковий період не перевищувала нормального числа робочих годин; у разі підсумованого обліку робочого часу водія нормальна тривалість робочого дня (зміни) не може перевищувати 10 год.;
- змінний період керування водія, включаючи надурочні роботи, не має перевищувати 9 год.; для водіїв, що здійснюють перевезення великогазових, та (або) великогабаритних, та (або) небезпечних вантажів, змінний період керування, включаючи надурочні роботи, не має перевищувати 8 год.;
- змінний період керування водія (не плановий, а фактичний) може бути збільшений понад встановлені норми у разі виникнення непередбачених обставин (технічна несправність ТЗ, зупинка руху ТЗ у рейсі (на маршруті), несприятливі погодні умови тощо);
- тривалість керування водія на тиждень, включаючи надурочні роботи, не має перевищувати 48 год.;
- після керування протягом чотирьох годин водій повинен зробити перерву для відпочинку та харчування тривалістю не менше 45 хв., якщо не настає період щоденного (міжзмінного) відпочинку; ця перерва може бути замінена перервами тривалістю не менше 15 хв. кожна, розподіленими протягом періоду керування; при цьому перерва для відпочинку та харчування не включається до робочого часу водія;
- тривалість щотижневого відпочинку водія має бути не менше 45 послідовних годин.

Роботодавець не має права направляти водія у рейс, якщо він не мав до виїзду відпочинку, передбаченого законодавством (п. 1.15 розд. XIII Правил охорони праці на автомобільному транспорті, затверджених наказом Міністерства з надзвичайних ситуацій від 09.07.2012 № 964; *далі* - Правила № 964).

ПРАВИЛО 6. Водії мають право на пільги та компенсації за умови праці

Водії мають право на пільги та компенсації, зокрема, пільгові пенсії, щорічні додаткові відпустки, доплати та надбавки за умови праці, а також інші пільги та компенсації, передбачені законодавством за роботу із шкідливими і важкими умовами праці (скорочена тривалість робочого тижня, безплатне забезпечення молоком або іншими рівноцінними харчовими продуктами, лікувально-профілактичним харчуванням тощо).

Підприємства, установи, організації у межах своїх повноважень і за рахунок власних коштів можуть встановлювати додаткові порівняно із законодавством трудові і соціально-побутові пільги для працівників (ст. 9-1 Кодексу законів про працю України). Роботодавець може за свої кошти додатково встановлювати за колективним договором (угодою, трудовим договором) працівникові пільги і компенсації, не передбачені законодавством (ст. 7 Закону № 2694).

Також встановлено можливість передбачати у колективних договорах додаткові порівняно з законодавством і угодами гарантії, соціально-побутові пільги (ст. 7 Закону України «Про колективні договори і угоди» від 01.07.1993 № 3356-ХІІ).

Пенсія за віком на пільгових умовах

Водії міського пасажирського транспорту (автобусів, тролейбусів, трамваїв) і великовагових автомобілів, зайнятих у технологічному процесі важких і шкідливих виробництв, незалежно від місця останньої роботи мають право на пенсію за віком на пільгових умовах після досягнення 55 років і при стажі роботи:

- для чоловіків - не менше 30 років, у тому числі на зазначеній роботі не менше 12 років 6 місяців;
- для жінок - не менше 25 років, у тому числі на зазначеній роботі не менше 10 років. (п. «з» частини першої статті 13 Закону України «Про пенсійне забезпечення» від 05.11.1991 № 1788-ХІІ; *далі* — Закон № 1788).

При цьому атестація робочих місць за умовами праці для зазначеної категорії працівників не вимагається.

Водії транспортних засобів, задіяних на підземних роботах, у різних виробництвах на роботах з особливо шкідливими та особливо важкими умовами праці або із шкідливими і важкими умовами праці (наприклад, водії навантажувачів, зайняті перевезенням розплавленого металу, фтористих солей, глинозему та продуктів хлорації; водії навантажувачів, зайняті вантаженням гірничої маси тощо), мають право на пенсію за віком на пільгових умовах (Список № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію; Список № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників на роботах із шкідливими і важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 24.06.2016 № 461; *далі* - Списки № 1 і № 2).

Право на таку пенсію підтверджується за результатами атестації робочих місць за умовами праці.

Щорічні додаткові відпустки

Згідно зі Списком виробництв, робіт, професій і посад працівників, робота яких пов'язана з підвищеним нервово-емоційним та інтелектуальним навантаженням або виконується в особливих природних географічних умовах та умовах підвищеного ризику для здоров'я, що дає право на щорічну додаткову відпустку за особливий характер праці (дод. 2 до постанови КМУ від 17.11.1997 № 1290, у редакції від 13.05.2003 № 679; *далі* — Постанова № 1290) **право на щорічну додаткову відпустку за особливий характер праці мають:**

- **водії автотранспортних засобів** — тривалістю до 4 та до 7 календарних днів, залежно від виду та вантажності автомобіля (підрозд. «Функціонування автомобільного транспорту» розділу XV «Транспортні послуги»);
- **водії трамвая 3, 2 і 1 класу та водії тролейбуса 3, 2 і 1 класу** — тривалістю до 7 календарних днів (підрозд. «Функціонування іншого міського електричного транспорту» розділу XV).

Конкретна тривалість щорічної додаткової відпустки за особливий характер праці встановлюється колективним чи трудовим договором залежно від часу зайнятості працівника в цих умовах.

Працівники (у т. ч. водії автотранспортних засобів), **зайняті у технологічному ланцюгу із шкідливими і важкими умовами праці у добувній промисловості мають право на щорічні додаткові відпустки за двома підставами:**

- за роботу із шкідливими і важкими умовами праці — до 7 календарних днів (розд. I «Добувна промисловість» Списку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими і важкими умовами праці, зайнятість працівників на роботах в яких дає право на щорічну додаткову відпустку; дод. 1 до Постанови № 1290);

- за особливий характер праці — тривалістю до 7 календарних днів (розд. I «Добувна промисловість» дод. 2 до Постанови № 1290).

Конкретна тривалість відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці встановлюється колективним чи трудовим договором залежно від результатів атестації робочих місць та часу зайнятості працівника в цих умовах.

Доплати та надбавки

Умови запровадження та розміри надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних, компенсаційних і гарантійних виплат встановлюються підприємствами у колективному договорі з дотриманням норм і гарантій, передбачених законодавством, генеральною, галузевими (міжгалузевими) і територіальними угодами. Якщо колективний договір на підприємстві не укладено, роботодавець зобов'язаний погодити ці питання з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником), що представляє інтереси більшості працівників, а у разі його відсутності — з іншим уповноваженим на представництво органом (Ст. 15 Закону України «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108/95-ВР).

Водіям може бути встановлено, зокрема, такі надбавки і доплати:

- за інтенсивність праці (водіям, які працюють на міських та приміських пасажирських маршрутах);
- за роботу в нічний час;
- за роботу з розподілом зміни;
- за умови праці;
- за роботу з ненормованим робочим днем;
- за класність.

ПРАВИЛО 7. Водіїв забезпечують спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту

Засоби індивідуального захисту (*далі* – ЗІЗ), видаються на строк, визначений у нормах безоплатної видачі ЗІЗ, який в будь-якому випадку не повинен перевищувати строку придатності, визначеного документами виробника (п. 1.7 Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту, затвердженого наказом Держгірпромнагляду від 24.03.2008 № 53).

Оскільки водії працюють у різних галузях промисловості наводимо Норми безоплатної видачі спеціального одягу, взуття та інших ЗІЗ працівникам гірничодобувної промисловості (затверджені наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.08.2008 № 184 (НПАОП 0.00-3.10-08); *далі* – Наказ № 184).

Конкретний перелік ЗІЗ, у т. ч. понад норми, встановлюється колективним (трудовим) договором.

Наприклад, згідно з Наказом № 184 водіїв забезпечують такими ЗІЗ:

- черевики шкіряні або чоботи кирзові – 24 місяці;
- рукавиці – 7 днів;
- жилет сигнальний — на 24 місяці;

під час виконання робіт з технічного обслуговування та ремонту (ТО та Р) автотранспортних засобів додатково:

- костюм бавовняний — 12 місяців;
- черевики шкіряні — 12 місяців;
- рукавиці комбіновані — 7 днів;

взимку додатково:

- куртка утеплена — 36 місяців;

при виконанні робіт з ТО та Р на оглядових канавах, естакадах тощо додатково:

- каска захисна з підшоломником — чергова;

водіям, що працюють на етиловому бензині, під час роботи на лінії видається:

- фартух гумовий з нагрудником — черговий;
- рукавиці гумові – чергові;
- наруківники хлорвінілові – чергові;

взимку додатково:

- куртка утеплена — 48 місяців;

під час перевезення курних матеріалів вантажним автомобілем:

- костюм бавовняний — 12 місяців;
- рукавиці комбіновані — 7 днів;
- жилет сигнальний — 24 місяці;
- респіратор пилозахисний – до зносу;

під час перевезення різних речовин 1-го і 2-го класів небезпеки і сильно пахучих вантажів:

- костюм бавовняний — 12 місяців;
- рукавиці комбіновані — 7 днів;
- жилет сигнальний — 24 місяці;

під час перевезення на спец автомобілі рідких продуктів розділення повітря:

- рукавиці сукняні — 2 місяці;

взимку додатково:

- куртка утеплена — 36 місяців;
- штани утеплені — 36 місяців.

ПРАВИЛО 8. Водії повинні дотримуватися вимог безпеки при роботі на лінії

При роботі на лінії водій повинен **дотримуватися таких основних вимог:**

- дотримуватись Правил дорожнього руху України або держави, на території якої він перебуває за кермом;
- виконувати вимоги інструкцій та інших нормативно-правових актів з охорони праці та безпеки руху, правил внутрішнього трудового розпорядку підприємства;
- ввічливо поводити себе з пасажирами та іншими учасниками дорожнього руху; уникати конфліктних ситуацій;
- не вживати під час роботи алкогольних, наркотичних, токсичних речовин або лікарських засобів, що призводять до зниження реакції;
- при причетності до ДТП негайно зупинитися та залишатися на місці до прибуття працівників Національної поліції;
- надати (при можливості) першу долікарську допомогу потерпілим при ДТП;
- при зупинці ТЗ з технічних причин вжити заходів для позначення його на проїзній частині; у разі неможливості усунути несправність самостійно викликати технічну допомогу; заборонено продовжувати рух з несправними системами ТЗ, що впливають на безпеку руху;
- при зупинці (стоянці) автомобіля водій, залишаючи ТЗ, повинен вжити всіх заходів проти самовільного його руху: зупинити двигун, встановити важіль перемикачів передач (контролера) у нейтральне положення, загальмувати автомобіль стоянковим гальмом;
- доповідати безпосередньому керівнику або/та диспетчеру (за наявності) про всі нештатні ситуації, що виникають під час роботи на лінії.

ПРАВИЛО 9. Водії мають працювати на технічно справних транспортних засобах

Роботодавець зобов'язаний випускати на лінію лише технічно справні та належно укомплектовані ТЗ, а також не має права примушувати водія (водій не має права) виїжджати на автомобілі, якщо його технічний стан та додаткове обладнання не відповідає Правилам дорожнього руху.

Перевірку технічного стану при випуску ТЗ на лінію та поверненні їх з лінії проводять згідно з Порядком перевірки технічного стану транспортних засобів автомобільними перевізниками (затверджений наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 05.08.2008 № 974).

Кожний працівник до початку роботи повинен переконавшись у безпечному стані свого робочого місця, перевірити справність запобіжних пристроїв, інструментів, механізмів, необхідних для виконання роботи (п. 2.11 розділу II Правил № 964), а **до робочого місця водія автомобіля, зокрема, встановлюються такі вимоги:**

- огороження робочого місця водія в салоні автомобіля (якщо воно передбачено) має бути у справному стані;
- вітрове та бокове скло не повинно мати тріщин та затемнень, не допускається використовувати додаткові предмети або наносити покриття, що обмежують оглядовість з місця водія, погіршують прозорість скла;
- бокові стекла мають плавно пересуватися від руки або склопідйомних механізмів;
- на сидінні та спинці сидіння не допускаються провали, рвані місця, виступні пружини та гострі кути; сидіння та спинка повинні мати справне регулювання, що забезпечує зручну посадку водія;
- ручки біля дверного прорізу, замки усіх дверей кузова або кабіни, а також привід керування дверима, сигналізація роботи дверей (відкрито, зачинено), аварійні виходи автобусів та пристрої приведення їх у дію мають бути справними;
- підлога кабіни (салону) автомобіля має застилатися килимком, що не має випадкових отворів та інших пошкоджень (п. 1.2 глави 1 розділу VII Правил № 964).

Системи живлення, мащення та охолодження мають бути справними і не мати течії пального, масла, антифризу, води; диски коліс мають надійно кріпитися на маточинах, а замкові кільця мають бути справними і правильно встановлені на своїх місцях; двері кабін (салонів), капоти мають бути зі справними обмежувачами відкривання і фіксаторами відкритого та закритого положення тощо (гл. 1 розділу VII Правил № 964).

ПРАВИЛО 10. Транспортні засоби та робочі місця водіїв забезпечують необхідним робочим оснащенням та приладами

Транспортний засіб має бути оснащений **медичною аптечкою** залежно від типу ТЗ (ДСТУ 3961-2000 «Аптечка медична автомобільна. Загальні вимоги»), **знаком аварійної зупинки** (миготливим червоним ліхтарем), **вогнегасником**, а вантажні автомобілі з дозволеною масою понад 3,5 т і автобуси з дозволеною максимальною масою понад 5 т — додатково **упорними колодками** не менше 2 шт. Крім того, великовагові та великогабаритні ТЗ облаштовують **проблисковими маячками оранжевого кольору** (розд. VII Правил № 964).

При направленні у рейс тривалістю понад 1 добу вантажні автомобілі та автобуси додатково укомплектовують підставками (козелками), лопатою, буксирним пристроєм, запобіжноювилкою (переносним пристроєм) для замкового кільця колеса, а взимку — додатково ланцюгами проти ковзання.

Автобуси та вантажні автомобілі, що призначені для перевезення людей, додатково укомплектовують другим вогнегасником (один вогнегасник — у кабіні водія, інший — у пасажирському салоні автобуса або кузові автомобіля). Автобус оснащують одним порошковим вогнегасником (закачного типу ВП-5 (з) або з газом-витискувачем у балоні ВП-5) із зарядом вогнегасної речовини не менше 5 кг (п. 1.13 розд. VII Правил № 964).

Місця розміщення вогнегасників та аптечки позначають відповідними написами, символами або знаками. Аварійні виходи також позначають табличками з правилами їх використання.

У разі залучення до ТО та Р автомобіля водій отримує в користування, зокрема, таке приладдя:

- робочий (слюсарний) інструмент відповідної номенклатури (набір гайкових ключів та викруток, пасатижі тощо);
- домкрат з підкладками;
- запобіжна вилка для проведення шиномонтажних робіт;
- лежак для роботи під автомобілем.

НОРМАТИВНА БАЗА

- **Кодекс законів про працю України** від 10.12.1971 (із змінами та доповненнями)
- **Кодексу цивільного захисту України (із змінами та доповненнями)**
- Закон України «**Про пенсійне забезпечення**» від 05.11.1991 № 1788-ХІІ (із змінами та доповненнями)
- Закон України «**Про охорону праці**» від 14.10.1992 № 2694-ХІІ (із змінами та доповненнями)
- Закон України «**Про дорожній рух**» від 30.06.1993 № 3353-ХІІ (із змінами та доповненнями)
- Закон України «**Про колективні договори і угоди**» від 01.07.1993 № 3356-ХІІ (із змінами та доповненнями)
- Закон України «**Про оплату праці**» від 24.03.1995 № 108/95-ВР (із змінами та доповненнями)
- Закон України «**Про автомобільний транспорт**» від 05.04.2001 № 2344-ІІІ (із змінами та доповненнями)
- Постанова Кабінету Міністрів України «**Про обов'язковий профілактичний наркологічний огляд і порядок його проведення**» від 06.11.1997 № 1238 (із змінами та доповненнями)
- Постанова Кабінету Міністрів України «**Про затвердження Списків виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці**» від 17.11.1997 № 1290 (із змінами та доповненнями)
- Постанова Кабінету Міністрів України «**Про затвердження Порядку проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів і переліку медичних психіатричних протипоказань щодо виконання окремих видів діяльності (робіт, професій, служби), що можуть становити безпосередню небезпеку для особи, яка провадить цю діяльність, або оточуючих**» від 27.09.2000 № 1465 (із змінами та доповненнями)
- Постанова Кабінету Міністрів України «**Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах**» від 24.06.2016 № 461 (із змінами та доповненнями)
- Постанова Кабінету Міністрів України «**Про затвердження Порядку підготовки та підвищення кваліфікації осіб, які зобов'язані надавати домедичну допомогу**» від 21.11.2012 № 1115
- Наказ Міністерства охорони здоров'я України, Державного комітету України по нагляду за охороною праці «**Про затвердження Переліку робіт, де є потреба у професійному доборі**» від 23.09.1994 № 263/121, зареєстровано в Мін'юсті 25.01.1995 за № 18/554 (із змінами та доповненнями)
- Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «**Про затвердження Норм безплатної видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту працівникам гірничодобувної промисловості**» від 21.08.2008 № 184, зареєстровано в Мін'юсті 10.09.2008 за № 832/15523
- Наказ Міністерства охорони здоров'я України «**Про затвердження Переліку захворювань і вад, при яких особа не може бути допущена до керування відповідними транспортними засобами**» від 24.12.1999 № 299, зареєстровано в Мін'юсті 20.01.2000 за № 31/4252
- Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці «**Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань**

- охорони праці»** від 26.01.2005 № 15 (НПАОП 0.00-4.12-05), зареєстровано в Мін'юсті 15.02.2005 за № 231/10511 (із змінами та доповненнями)
- Наказ Міністерства охорони здоров'я України **«Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій»** від 21.05.2007 № 246, зареєстровано в Мін'юсті 23.07.2007 за № 846/14113 (із змінами та доповненнями)
 - Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду **«Про затвердження Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту»** від 24.03.2008 № 53 (НПАОП 0.00-4.01-08), зареєстровано в Мін'юсті 21.05.2008 за № 446/15137 (із змінами та доповненнями)
 - Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України **«Про затвердження Порядку проведення інструктажів та стажування водіїв колісних транспортних засобів»** 05.08.2008 № 975, зареєстровано в Мін'юсті 21.08.2008 за № 776/15467
 - Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України **«Про затвердження Порядку перевірки технічного стану транспортних засобів автомобільними перевізниками»** від 05.08.2008 № 974, зареєстровано в Мін'юсті 01.09.2008 за № 794/15485
 - Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України **«Про затвердження Положення про робочий час і час відпочинку водіїв колісних транспортних засобів»** від 07.06.2010 № 340, зареєстровано в Мін'юсті 14.09.2010 за № 811/18106 (із змінами та доповненнями)
 - Наказ Міністерства надзвичайних ситуацій **«Про затвердження Правил охорони праці на автомобільному транспорті»** від 09.07.2012 № 964 (НПАОП 0.00-1.62-12), зареєстровано в Мін'юсті 01.08.2012 за № 1299/21611
 - Наказ Міністерства охорони здоров'я та Міністерства внутрішніх справ України **«Про затвердження Положення про медичний огляд кандидатів у водії та водіїв транспортних засобів»** від 31.01.2013 № 65/80, зареєстровано в Мін'юсті 22.02.2013 за № 308/22840
 - Наказ Міністерства охорони здоров'я України **«Про затвердження Переліку захворювань і вад, при яких особа не може бути допущена до керування відповідними транспортними засобами»** від 24.12.1999 № 299, зареєстровано в Мін'юсті 20.01.2000 за № 31/4252 (із змінами та доповненнями)
 - ДСТУ 3961-2000 **«Аптечка медична автомобільна. Загальні вимоги»**

10 правил щодо охорони праці водіїв автотранспортних засобів

- 1 Водії підлягають медичним оглядам
- 2 Водії проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці та підготовку з надання домедичної допомоги
- 3 Водії проходять інструктажі з питань охорони праці, безпеки руху, пожежної безпеки та інші інструктажі
- 4 Водії проходять стажування
- 5 Водіям встановлюють режим праці та відпочинку
- 6 Водії мають право на пільги та компенсації за умови праці
- 7 Водіїв забезпечують спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту
- 8 Водії повинні дотримуватися вимог безпеки при роботі на лінії
- 9 Водії мають працювати на технічно справних транспортних засобах
- 10 Транспортні засоби та робочі місця водіїв забезпечують необхідним робочим оснащенням та приладами